

Prof. Ing. Milan Buček, Dr.Sc.
Ekonomická univerzita Bratislava

Oponentský posudok
dizertačnej práce Ing. Lucie Vrténovej: „Krátkodobé a dlhodobé faktory
konkurencieschopnosti regiónu“.

- a) *Aktuálnosť zvolenej témy:* Teoretické koncepcie a empirický výskum konkurencieschopnosti patria k ťažiskovým témam regionálnej vedy. Dizertantka spracovala náročnú tému na širokom pozadí poňatia regiónov, ich typológie, konkurencieschopnosti a jej faktorov.
- b) *Cieľ práce a jeho naplnenie:* Dizertačná práca si kladie za cieľ stanoviť krátkodobé a dlhodobé faktory konkurencieschopnosti regiónov a nájsť charakter vplyvu týchto faktorov (str. 14), pričom tento cieľ je rozdelený do ďalších čiastkových cieľov. V rámci plnenia tohto cieľa dizertantka sa orientovala na teoretické koncepcie konkurencieschopnosti, sústavu ukazovateľov v jej rámci, pričom aplikovala systémový prístup, využila viacrozmernú štatistickú analýzu. Podarilo sa jej analyzovať väzby hlavných faktorov konkurencieschopnosti a urobiť na základe aplikovaných metód (faktorová a zhuková analýza) typológiu regiónov. V mnohých častiach spracovanie presahuje stanovený cieľ, i keď na druhej strane samotná stanovenie krátkodobých a dlhodobých faktorov sa nedostalo do centra pozornosti dizertačnej práce.
- Základná hypotéza je formulovaná tak, že na konkurencieschopnosť regiónov majú vplyv vnútorné a vonkajšie faktory a ich spoločným pôsobením prídajú k zintenzívneniu dopadu na konkurencieschopnosť regiónov. Ak vychádzame z poňatia vedeckej hypotézy, ktoré formuluje dizertantka (v práci na str.106 o testovaní hypotéz prostredníctvom vyjadrených predpokladov o príčinách problému, chovaní systému a dôsledkoch) tak ide skorej o konštatovanie ako o testovanie nejakého problému.
- Treba tiež pozitívne hodnotiť metodologické spracovanie práce, jasný a utriedený výklad a široký záber práce, ako aj celkové spracovanie systémovo usporiadaným spôsobom.
- c) *Zvolené metódy spracovania :* Dizertačná práca je silne na metódach a ich aplikácii založená. Štatistická analýza regionálnych dát je založená na aplikácii metódy faktorovej analýzy a metódy zhukovej analýzy. Aplikácia metód v tejto podobe je prínosným činom vo výskume typológie regiónov. Aplikácia metód bola náročná na prácu so štatistickými dátami,

ich zberom a spracovaním. Zvlášť by som chcel vyzdvihnúť dôsledné využívanie modelového prístupu v celej práci, ale najmä autorský prínos v schémach modelov konkurencieschopnosti (str. 109 – 119 – demografický model, model trhu práce, model kapitálu a produkcie atď.).

Takisto simulácia modelov je spracovaná precízne.

d) *Vedecké výsledky*: Možno ich pozitívne hodnotiť v dvoch smeroch: jednak v prepojení teoretických koncepcných prístupov s empirickým výskumom, jednak v aplikácii použitých metód na typológiu regiónov.

Zvlášť by som chcel vyzdvihnúť veľmi precízny metodický prístup, radenie a prepojenie jednotlivých častí. Tým sa práca v teoretickej a metodickej časti stáva veľmi prehľadnou a jej nadväznosť na aplikačnú časť konzistentnou.

Možno oceniť tiež skutočnosť, že dizertantka je si vedomá limitov a obmedzení aplikácie týchto metód, jednak z hľadiska pokrytia pojmu „konkurencieschopnosti“ adekvátnou sústavou dostupných štatistických dát, jednak metódami samotnými.

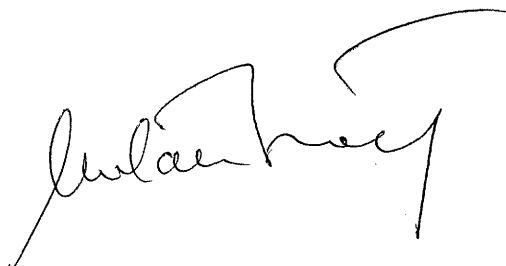
Čiastkové pripomienky k práci:

- a) Na vedeckú prácu sa príliš často používajú sekundárne pramene, a to aj u základných diel regionalistickej literatúry (Skytter, Porter, Krugman, atď. citované z Hudec, Skokan, podobne systémový prístup, faktorová analýza).
- b) Charakteristiku názorov na vymedzenie regiónov možno považovať za vhodnú aj vcelku za reprezentatívnu. Pre typológiu regiónov EÚ (str. 21) sa neuvádza prameň. Pre vymedzenie regiónov nie je asi dôležité jednotné poňatie u rôznych autorov, ale jednotné použitie podľa definovaného poňatia u príslušného autora. (str. 21 citácia Dočkala). EUROSTAT už používa pre úroveň NUTS 4 a 5 pojmy LAU 1 a 2 ako sa správne konštatuje na str. 23 (úvodná typológia NUTS1 – NUTS 5 preto nie je aktuálna).
- c) V podčiarniku na str. 32 je dátumový lapsus.
- d) Na str. 37 a ďalej sa trocha zjednodušuje „americké“ vs. „európske“ vymedzenie konkurencieschopnosti. Jednak Porter a Krugman patria do amerického vymedzenia, jednak Porter preskúmal komplexne makroekonomický aj mikroekonomický rámec konkurencieschopnosti a preto je ťažko ho zaradiť do niektorej skupiny. Vzhľadom na veľký prínos Krugmana k problematike (viď Nobelova cena), je v práci trocha zúžený prínos iba na jeho kritiku koncepcie národnej konkurencieschopnosti (str. 69).
- e) Je Teória rozvoja (str. 46) samostatnou teoretickou koncepciou, alebo strešným pojmom pre teoretické koncepcie zaoberajúce sa rozvojom?

- f) Ako ovplyvnila typológiu regiónov skutočnosť, že v zmysle definovania regiónov (homogenita a funkčnosť) nie je hl.m. Praha zrovnateľný región s ostatnými krajinami (metropolitný región, aglomerácia)?

Záver: Ing. Lucie Vrtenova v predloženej dizertačnej práci plne preukázala že je na pozadí širokých poznatkov našej a zahraničnej literatúry schopná vedecky rozpracovať zvolenú problematiku. Metodologicky, obsahove i formálne spĺňa práca kritéria , ktoré sa vyžadujú od dizertačnej práce. Na základe uvedeného odporúčam, aby **Ing. Lucie Vrtenovej bol na základe úspešnej obhajoby dizertačnej práce udelený akademický titul „PhD“**.

Bratislava, 26. 8. 2009

Oponentní posudek na disertační práci Ing. Lucie Vrtěnové „Krátkodobé a dlouhodobé faktory konkurenceschopnosti regionů“

Disertační práce Ing. Lucie Vrtěnové je věnována tématice, která je svým způsobem „trvale aktuální“, určitému „fragmentu“ problematiky konkurenceschopnosti regionů. „Trvalá aktuálnost“ problematiky konkurenceschopnosti je dána především reálným vývojem světové ekonomiky pro niž jsou charakteristické globalizační procesy, ale zejména konkurenceschopnost regionů (ať již tento pojem chápeme v jakémkoliv smyslu) je ovlivněna i politickými aspekty (v nejobecnějším smyslu). „Atraktivnost“ této problematiky se projevuje mimo jiné ve značném množství literatury, jak více méně teoretické povahy, tak i prací, které jsou spíše empirickým „mapováním“ ekonomické, ale často i „sociální situace, určitých územních celků. Lze tedy ocenit skutečnost, že autorka předkládané disertační práce si toto náročné a teoreticky velmi komplikované téma zvolila.

Jako základní cíl své disertace si zvolila „stanovení dlouhodobých a krátkodobých faktorů konkurenceschopnosti regionů a nalezení vlivu těchto faktorů“. Tento „hlavní cíl“ práce rozčlenila do několika dílčích tématických pracovních okruhů, které řeší v jednotlivých kapitolách. Stanovení hlavního cíle lze považovat za účelné, ale poměrně (vzhledem k existující literatuře) náročné. Jeho rozpracování do dílčích (tématických) cílů je vcelku logické a racionálně zdůvodnitelné.

První část předkládané práce je věnována určitému „hodnocení“ základních pojmů, které jsou z hlediska deklarovaného cíle klíčové, či spíše hodnocení toho, jak jsou tyto pojmy ve stávající (vybrané z hlediska autorky reprezentativní) literatuře používány. Zde autorka prokázala velmi dobrý přehled o stávající literatuře věnované dané problematice i velmi dobrou orientaci v základních metodologických přístupech k jejímu řešení.

Kapitoly 2 a 3 jsou dominantně věnovány pojmům „regionu“ (kap. 2) a „konkurenceschopnost“ (kap. 3). Při hodnocení způsobů vymezení těchto pojmů v uváděné literatuře postupuje autorka systematicky a velmi koncepčně. Bylo by však vhodné (nikoliv nutné), kromě analýzy vymezení daných pojmů, věnovat více pozornosti i začlenění jednotlivých prací, o nichž se zmiňuje, do dobového a teoreticko-metodologického kontextu. Přispělo by to svým způsobem k přesnější charakteristice formování toho, co tyto pojmy vyjadřují nebo označují. Autorka na několika místech upozorňuje, že zmíněné pojmy (zejména pojem „region“) jsou vždy spojeny s určitou (s výhradami) teoretickou koncepcí. Bylo by záslužné věnovat pozornost (v příštích pracích) právě rozvedení tohoto konstatování. Současně je vhodné zhodnotit i skutečnost (autorka na ni opět upozorňuje), že zejména pojem „regionu“ je velmi často vymezován spíše z hlediska pragmatických administrativně-správních potřeb, aniž by striktně respektoval teoreticko-metodologické požadavky. Ocenit lze i autorčin pokus o vzájemnou komparaci jednotlivých vymezení zmíněných pojmů.

V souvislosti s analýzou pojmu „konkurenceschopnost“ autorka postihuje vymezení pojmu „mikroekonomické“, „makroekonomické“ a „regionální konkurenceschopnosti“. Velmi dobře vystihuje rozdílnost, i svým způsobem, vzájemnou komplementárnost

mikroekonomické a makroekonomické konkurenceschopnosti i to, jakým způsobem je tato skutečnost vyjádřena ve vymezení zmíněných pojmů. Pokud se týká vzájemného vztahu „regionální konkurenceschopnosti“ a obou předcházejících pojmů, věnuje pozornost především jejich „odlišnosti“. Bylo by vhodné explicitně (implicitně lze nalézt určité úvahy v dalším textu) se zmínit zejména o možné vazbě regionální konkurenceschopnosti především na mikroekonomickou (podnikovou) konkurenceschopnost. (Podle některých názorů je konkurenceschopnost podniků důležitým faktorem podmiňujícím, někdy až určujícím faktorem konkurenceschopnosti regionu.)

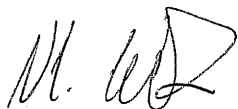
Řada spíše metodologických problémů je spojená s otázkou stanovení „faktorů“ regionální konkurenceschopnosti. Autorka zde podává určitý racionální a smysluplný přehled v literatuře nejčastěji používaných faktorů, včetně jejich charakteristik. V souvislosti s tím je vhodné zmínit se o skutečnosti, že se vyskytují případy, kdy „faktory“ označeny tímtež názvem mají u různých autorů různou konstrukci. Úvahy obsažené v této části, stejně jako úvahy obsažené v části věnované hodnocení konkurenceschopnosti, se vztahují již bezprostředně k problematice, která je zřejmě těžištěm předkládané disertační práce. Metody a způsoby hodnocení konkurenceschopnosti představují poměrně složitý a svým způsobem různorodý soubor problémů. Autorka se zaměřila sice na relativně úzké spektrum, především v podstatě reálně používaných metod hodnocení. Je nutno vzít v úvahu (autorka se o tom zmiňuje), že většina těchto metod je konstruována minimálně „s přihlédnutím“ k určitému praktickému, někdy spíše pragmatickému cíli. Domnívám se, že autorka z této skutečnosti vyvodila racionální závěry, vcelku dobře využité v další části práce.

Vlastním těžištěm práce jsou zřejmě kapitoly 6 až 9, v nichž je pozornost soustředěna na reálnou analýzu konkurenceschopnosti regionů s dominantním zaměřením na regiony úrovně NUTS III (tj. v podstatě VÚSC) České republiky. V 6. kapitole, která má do značné míry prakticko-metodologický charakter, se zaměřuje na základní charakteristiky statistické analýzy dat. V úvodu této kapitoly konstatuje skutečnost, že v současné době neexistuje žádný zdroj poskytující potřebná data v dostatečné šíři, kvalitě a množství. Využívání dat získaných různými subjekty (většinou i nestejnou metodikou) klade zvýšené nároky na jejich odpovídající interpretaci. To opět může ovlivnit (a v mnohém reálně ovlivňuje) i vyvozování praktických závěrů. Lze ocenit, že autorka v dalším textu své práce tento fakt zohlednila. Poněkud hlubší pozornosti by zasluhovala problematika „systémového myšlení“ obsažená v 7. kapitole. V řadě, především oborů pracujících s bohatou empirií, nepřesahuje jeho pojetí rámec analytického přístupu dřívějšího metodologického myšlení (J.S.Mill). Charakteristika „systémového myšlení“ uvedená ve zmíněné kapitole však ke stanovenému cíli práce zcela dostačuje.

Kapitola 8 je věnována „modelům konkurenceschopnosti“. K jejímu koncipování si autorka vytvořila dobré předpoklady v předcházejících částech práce, zejména v části věnované „dynamickému“ modelu. Model konkurenceschopnosti prezentuje v pěti dílčích částech. („Submodelech“ ve smyslu teorie modelování?) Jde o model (díleč – submodel) demografický, trhu práce, kapitálu („lidského“ a „věcného“) a produkce, infrastruktury a díleč model kvality života. Bylo by možná vhodné věnovat více pozornosti (případně i v rámci obhajoby) vzájemnému vztahu těchto „dílečích“ modelů, eventuálně tomu, jakým způsobem vytváří společný (sjednocený, integrovaný) model konkurenceschopnosti. V závěrečné kapitole sleduje „chování“

zmíněných „díličích“ modelů v závislosti na stabilitě či změně vstupních parametrů. V této souvislosti by bylo vhodné zmínit se o možné (či reálné) „predikční“ funkci (resp. stupni pravděpodobnosti adekvátnosti predikce) uvedených díličích modelů.

Závěrem lze konstatovat, že disertantka cíle, které si v práci stanovila, úspěšně splnila. V disertaci bezesporu prokázala schopnost samostatného přístupu k řešení problémů i zvládnutí dostatečně širokého spektra výzkumných metod. Doporučuji, aby na základě úspěšné obhajoby předložené disertační práce jí byl udělen titul Ph.D.

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'M. Čechák', written in a cursive style.

prof. PhDr. Vladimír Čechák, CSc.

Oponentský posudok na dizertačnú prácu
Krátkodobé a dlhodobé faktory konkurencieschopnosti regiónů

Autorka: Ing. Lucie Vrtěnová

Školitel: prof. RNDr. Bohuslav Sekerka, CSc.

Univerzita/fakulta: Univerzita Pardubice/Fakulta ekonomicko-správní

V predkladanej dizertačnej práci sa autorka zameriava na štúdium regionálnej konkurencieschopnosti, zvlášť v podmienkach globálnej svetovej ekonomiky, s orientáciou na konkurencieschopnosť regiónov Európskej únie. Hlavným cieľom práce je posúdenie krátkodobých a dlhodobých faktorov regionálnej konkurencieschopnosti.

V úvodnej, teoretickej časti sa autorka zameriava na východiskové pojmy potrebné pre stanovenie faktorov konkurencieschopnosti, ako je región, regionálna politika, pričom sa opiera o systémový prístup k regiónu a následne sa dostáva ku klasifikácii regiónov podľa ich rôznych vlastností a účelu klasifikácie.

Zaujímavým pojmom, ktorý je rozhodujúci v dizertačnej práci, je regionálna konkurencieschopnosť. Tento pojem je dôležitým v teórii regionálnej vedy, ako aj v praktickej regionálnej politike a jeho uchopenie nie je jednoduché. Pôvodný koncept konkurencieschopnosti firmy opierajúci sa o konkurenčnú výhodu, pomer výnosov a nákladov, atď. vo vzťahu ku konkurencii je prenesený na územnú jednotku regiónu. Najcitovanejším autorom je zjavne M. Porter, ktorý na základe spoločenskej objednávky prišiel s termínom národnej konkurencieschopnosti a vyvolal tým zaujímavú diskusiu, vrátane negatívnych názorov spochybňujúcich prenesenie termínu z mikroekonómie do makroekonómie a praktickej politiky.

Autorka prirodzeným spôsobom opisuje rôzne názorové hľadiská a charakterizuje podstatu problémov spojených s využívaním a aplikáciou národnej a regionálnej konkurencieschopnosti. Regionálna konkurencieschopnosť nie je len akousi „enumeráciou“ konkurencieschopnosti firiem pôsobiacich v regióne, ale súvisí skôr so schopnosťou

zabezpečiť kvalitu života, ekonomicko-sociálny rozvoj pre občanov regiónu, to jest s európskym poňatím termínu.

Od definície pojmu by malo byť blízko ku odvodeniu indikátorov merania a odhaleniu kľúčových faktorov konkurencieschopnosti - to však v žiadnom prípade nie je jednoduchá úloha. Existuje niekoľko konceptov hodnotenia krajín (Global Competitiveness Report, World Competitiveness Yearbook, a pod.), vychádzajúcich z objednávky nadnárodných inštitúcií, vlád krajín, kombinujúcich rôzne faktory do kategórií a vytvárajúcich kompozitné indikátory a rebríčky krajín spolu s so štúdiami a každej z krajín. Dizertačná práca nejde len po povrchu tak trochu komerčných výsledkov porovnávaní krajín, ale snaží sa ich konfrontovať s teoretickými prístupmi (Krugman, Porter) a vzťahuje ich verejnej politike.

V realizačnej časti dizertačnej práce je použitý systém faktorov, opierajúcich sa o metodiku Ročenky konkurencieschopnosti českej republiky, kraje Českej republiky sú analyzované pomocou viacrozmerných metód faktorovej a zhlukovej analýzy, využívajúc časové rady jednotlivých premenných. Čitateľ má možnosť nielen základného porovnávania konkurencieschopnosti krajov pomocou analýzy časových radov, ale získava aj usporiadanie podľa jednotlivých faktorov a typológiu v podobe dendogramov zaraďujúcich kraje do typových kategórií s následnou analýzou.

V záverečnej časti je viacrozmerná štatistická analýza rozvinutá do systémového mechanizmu pomocou nástrojov systémovej analýzy a schémy modelov popisujúcich demografický zorný uhol, trh práce, kapitál a produkciu, infraštruktúru a kvalitu života, s nasledujúcou simuláciou vplyvu vstupných faktorov na konkurencieschopnosť Pardubického kraja.

Teoretická časť práce:

Autorka preukázala dobrú prácu s literatúrou, opiera sa o kľúčové teoretické zdroje a hlavných autorov (Porter, Martin) v konfrontácii s najnovšími vedeckými výsledkami.

Ciele a metodika:

Metódy práce a metodický postup sú nastavené jasne, zrozumiteľne ku stanoveným cieľom dizertačnej práce. Algoritmus jednotlivých metodických krokov je logický a jasný. Použité metódy postupujú od teoretickej časti, obhajoby teoretického konceptu k aplikácii vhodných metód na dosiahnutie výsledkov.

Formálna stránka:

Autorka má vyzretý autorský štýl, štylistika textu a odbornosť štýlu je na nadpriemernej úrovni, zobrazenie tabuliek a schém je adekvátne.

Výsledky práce:

Autorka dosiahla vo svojej dizertačnej práci rozhodne dôležité výsledky, preukázala zvládnutie náročnejších štatistických a systémových metód na konkrétnu úlohu. Výsledky jej práce je možné využiť vo verejnej politike, na testovanie variantov regionálnej politiky a otvára ďalšie oblasti vedeckého skúmania. Najvyššie hodnotím vytvorenie dynamického simulačného modelu na hodnotenie dopadov na faktory regionálnej konkurencieschopnosti.

Pripomienky:

K práci nemám závažnejšie pripomienky. Privítal by som pri jednotlivých parciálnych modeloch v záverečnej časti zdôvodnenie/obhajobu zvolených konceptov, o ktoré sa opierajú, resp. nakoľko sú navzájom zlučiteľné (model kapitálu a produkcie, model kvality života, atď.). Zároveň by simulácia mohla byť synteticky zhrnutá do konkrétnych odporúčaní pre Pardubický kraj a jeho regionálnu politiku – hoci to nebolo stanovené v cieľoch práce. V zmysle názvu dizertačnej práce by záverečná kapitola mohla byť obohatená o závery o krátkodobosti a dlhodobosti faktorov konkurencieschopnosti, čo bolo hlavným cieľom práce.

Otázky na autorku dizertačnej práce:

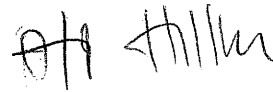
1. Ako hodnotíte kvalitu a ponuku existujúcich dát o regiónoch ktoré ste mali k dispozícii pre analýzu a simuláciu? Aké dáta o regiónoch chýbajú, resp. ich kvalita nie je postačujúca pre váš model?
2. Mohli by ste prezentovať pomocou tabuľky alebo schémy faktory konkurencieschopnosti z hľadiska ich krátkodobosti a dlhodobosti?

Záver:

Ing. Lucie Vrtěnová preukázala v predloženej dizertačnej práci, že je na pozadí širokých poznatkov schopná vedecky rozpracovať zvolenú problematiku krátkodobosti a dlhodobosti

faktorov regionálnej konkurencieschopnosti. Metodologicky, obsahovo aj formálne naplnila požiadavky, ktoré sa vyžadujú od dizertačnej práce. Predloženú dizertačnú prácu odporúčam k obhajobe a navrhujem udelenie akademického titulu PhD.

V Košiciach, 31.08. 2019

Prof. RNDr. Oto Hudec, CSc.